

УДК 316.4.062

О. Мазурик, канд. соціол. наук, доц.  
Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ**СУСПІЛЬНІ ФУНКЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ**

*На основі аналізу практики застосування соціального аудиту та зіставлення його зі спорідненими поняттями (діагностикою, моніторингом та експертизою) теоретично визначені суспільні функції соціального аудиту. Розширені та конкретизовані принципи його проведення, дотримання яких впливає на ефективність суспільних функцій. Зроблено висновок про розширення спектру функцій соціального аудиту у зв'язку з процесами поширення соціальної відповідальності бізнесу, влади, громадянського суспільства*

**Ключові слова:** соціальний аудит, суспільні функції, соціальна відповідальність

Сучасні світові тенденції засвідчують подальший рух до соціально відповідальної поведінки всіх учасників соціальної взаємодії на всіх без виключення рівнях. Уряди та інші владні структури відчувають постійно зростаючий попит на все більш соціально відповідальну діяльність бізнесових та управлінських структур. Економісти шукають баланс між максимальним отриманням прибутків і витратами на екологію та соціальні програми для робітників і місцевої спільноти. Громадськість та суспільні організації стають все більш наполегливими в своєму праві на отримання об'єктивної інформації про діяльність влади і бізнесу та в бажанні впливати на управлінські рішення. Отже ми бачимо зацікавленість влади, бізнесу та суспільства в пошуку нових, адекватних сучасним умовам, способів оцінки ефективності та соціальної відповідальності будь-яких організацій. Задовольнити такі потреби можна за допомогою механізмів соціального аудиту, який вже широко застосовується на Заході та починає пробивати собі дорогу на теренах пострадянського простору.

В Україні сьогодні спостерігаються лише поодинокі приклади застосування елементів соціального аудиту. Причин такої ситуації досить багато. Перш за все це об'єктивні суперечності у взаємовідносинах всередині трикутника "влада-бізнес-громадянське суспільство". Так, влада, хоча і безсистемно, але намагається впроваджувати елементи аудиту ефективності. Проте через високу корумпованість і недостатній професіоналізм чиновників, низький рівень довіри до владних структур та ефект "маятника" в напрямках внутрішньої політики кожної нової урядової команди, такі намагання виходять вкрай невдалими. Бізнес за ринкових умов швидше переймає західний досвід щодо впровадження соціальної звітності та корпоративної соціальної відповідальності, але це стосується лише великого бізнесу, який орієнтований на зовнішні ринки. Середній та малий бізнес поки що не можуть дозволити собі займатися благочинністю, впроваджувати соціальні пакети для своїх працівників та здійснювати екологічні і соціальні програми для місцевої громади. Не сприяють цьому також існуючі правила та сталі традиції ведення вітчизняного бізнесу. Багато проблем і на шляху запровадження соціального аудиту з боку громадянського суспільства: низький рівень правової свідомості громадян, відсутність досвіду проведення громадського моніторингу та експертизи суспільними організаціями, недосконалість нормативно-правова база та методика проведення, "кишенькові" профспілки або їх відсутність на деяких підприємствах, формальні трудові угоди тощо.

Проблемна ситуація характеризується також різним тлумаченням та смисловим навантаженням, не розробленістю категоріально-понятійного апарату соціального аудиту в соціології.

Отже, проблема полягає в протиріччі між наявною практикою застосування елементів системи соціального аудиту в різних сферах життєдіяльності суспільства та низьким рівнем теоретичної розробленості даного по-

няття, відсутністю власне соціологічної концептуалізації, що заважає адекватному розумінню його сутнісних характеристик, в тому числі його суспільних функцій.

Ступінь розробленості проблеми. Поки що невелика наукова традиція в дослідженні соціального аудиту як нового соціологічного концепту пояснюється його входженням в теорію "знизу", через суспільну практику. Закордонні публікації в цьому напрямку можна умовно поділити на дві групи. До першої групи належать науково-популярні публікації переважно описового характеру, що присвячені окремим проблемам соціального аудиту, як правило, на рівні підприємства, галузі або регіону [див., наприклад, Boislandelle, Esteve, 2007; Bonnet, Beck, 2007; Boussagnet, 2007; Couret, Igalens, 1998]. Другу групу складають публікації методичного характеру – практичні рекомендації, керівництва, настанови щодо проведення соціального аудиту [Social Audit, 2005; Social Audit Toolkit, 2008; Social Auditing, 1996]. Саме в таких публікаціях при розкритті сутності та основних характеристик соціального аудиту можна зустріти слово "функція", хоча воно вживається переважно в значенні "наміри", "можливості".

На пострадянському просторі необхідно відзначити, насамперед, російських дослідників соціального аудиту: В. Тер-Акопьяна, який вивчає роль соціального аудиту в соціальному регулюванні, реалізації загальнонаціональних та регіональних соціальних програм, у відновленні соціальної довіри в суспільстві тощо [Тер-Акопьян, 2010, 2011; Тер-Акопьян, Магомедов, Сажин, 2008], В. Мешкова, який розглядає соціальний аудит як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах [Мешков, 2008]. Багато дослідників досліджують "вузькі" проблеми, окремі напрямки або різні сфери застосування соціального аудиту: Д. Фролов – на рівні регіону [Фролов, 2008], А. Каптерев – людських ресурсів [Каптерев, 2007b], М. Карнаух – умов праці [Карнаух, 2007], О. Іванов – в сфері пенсійної реформи [Іванов, 2007] тощо. Значну цінність для нас мають оглядово-аналітичні публікації про закордонний досвід соціального аудиту А. Каптерева та С. Федорова [Каптерев, 2007а, 2007с; Федоров]. Проте жоден з перелічених дослідників не виділяє функції соціального аудиту, його суспільну значущість як предмет соціологічного аналізу. Заявлені в статті О. Воловик [Воловик, 2010] функції соціального аудиту залишились не прописаними.

Метою даної статті є систематизація та узагальнення уявлень про практику застосування соціального аудиту, його можливості та визначення на цій основі його суспільних функцій. В якості метода дослідження використано теоретичний аналіз наукових джерел. Визначення функцій соціального аудиту (з урахуванням специфіки входження даного соціологічного концепту в теорію через суспільну практику) буде відбуватися в двох напрямках: через аналіз напрямків та сфер практичного застосування соціального аудиту, а також зіставлення його зі спорідненими поняттями – діагностикою, моніторингом, експертизою.

Розглядаючи соціальний аудит передусім як соціолого-діагностичну технологію, ми спираємось на теоретико-методологічні положення, розроблені В. Щербиню [Щербина, 2007].

Визначимося з основними поняттями та висхідними положеннями. Під соціальним аудитом ми розуміємо універсальну технологію комплексної перевірки реальних стану соціального об'єкта відповідно до прийнятих стандартів, формальних норм та положень. Універсальність соціального аудиту означає можливість його застосування для вирішення різних завдань управлінської діяльності, в різних сферах життєдіяльності суспільства (економічній, політичній тощо) та на різних рівнях: організаційному (корпоративному), галузевому, регіональному. Комплексність соціального аудиту полягає в системному застосуванні різних дослідницьких процедур: програмний аудит, моніторинг, діагностика, соціальна експертиза, кваліметричний аналіз тощо. Об'єктом соціального аудиту можуть виступати як окремі організації та їх діяльність, так і галузь, регіон в цілому, а також окремі види документів (соціальні звіти, проекти, програми). Саме завдяки своїй універсальності та комплексності пояснюється широкий спектр суспільних функцій соціального аудиту. Зазначимо наперед, що в даній статті будуть розглянуті суспільні функції, тобто призначення та "користь" соціального аудиту для суспільства переважно в соціально-економічному плані.

Щодо поняття "функція", то в сучасній соціології існує декілька його інтерпретацій. Ми будемо розуміти під функцією "роль, яку певний соціальний інститут (або соціальний процес) виконує відносно потреб соціальної системи більш високого рівня організації або інтересів соціальних груп, які її складають" [Социологический словарь, 2008: с. 554]. Для нашого розуміння важливим також є зауваження Р. Мертона, який трактував соціальну функцію як агреговану сукупність соціальних наслідків зробленої соціальної дії: "Соціальна функція відноситься до об'єктивних наслідків, які можна спостерігати, а не до суб'єктивних планів (завдання, мотиви, цілі) [Мертон, 2006: с. 111].

Соціальний аудит як технологія контролю, перевірки та оцінки стану соціального об'єкта виконує певні функції: контрольну, діагностичну, управлінську тощо. На зростання ролі соціального контролю в сучасному суспільстві звертав увагу ще Т. Парсонс: "Надзвичайно важливі оперативні функції сучасних суспільств виконуються майже виключно структурами типу асоціацій. Це передусім участь "фідуціарних" комітетів (що здійснюють громадський нагляд) в різноманітних секторах ділового підприємництва і у багатьох інших типах "корпоративних" організацій... У "приватному неприбутковому" секторі верховний контроль, особливо в тому, що стосується фінансової відповідальності, також має тенденцію в якомусь сенсі зосереджуватися в руках наглядових комітетів" [Парсонс, 1998: с. 42-43]. Сучасний розвиток суспільних відносин, посилення позицій громадянського суспільства підтверджують збереження зазначених тенденцій.

Для визначення суспільних функцій соціального аудиту виокремимо основні напрямки та сфери його діяльності. Найбільш поширеним рівнем соціального аудиту є корпоративний рівень, тобто аудит на рівні підприємства, організації. При такому підході призначення соціального аудиту полягає в тому, що з його допомогою організація має можливість розібратися в тому, наскільки її діяльність відповідає суспільним цілям і цінностям, якою мірою вона досягає мети своєї діяльності з урахуванням очікувань різних соціальних груп.

Висока якість продукту, його інноваційний характер, позитивний морально-етичний імідж підприємства в

очах споживачів і всього суспільства – сьогодні це ключові чинники в конкурентній боротьбі. Споживач віддає перевагу продукту нефальсифікованому, виробленому на підприємствах, де не використовується праця малолітніх дітей, не порушуються правила збереження навколишнього середовища і т.п. Виявлення цих соціальних стандартів – одна з функцій соціального аудиту.

Особливо слід підкреслити зацікавленість у соціальному аудиті великих корпорацій. В умовах глобалізації ТНК стали основними гравцями на світових ринках. Природно, що соціальна сертифікація їх продукту дозволяє їм завойовувати нові зарубіжні плацдарми.

Одним з головних напрямків діяльності соціального аудиту є перевірка соціальної звітності корпорацій для визначення ступеня соціальної відповідальності суб'єктів господарювання. Стиглий огляд основних блоків відкритої соціальної звітності дозволяє зайвий раз продемонструвати значущість аудиторського обстеження щодо поширення соціально значимої інформації в суспільстві:

У першому блоці соціального звіту "Загальна інформація" представляється позиція керівництва відносно цілей публікації матеріалів; основні принципи системи управління компанією; діючі системи менеджменту і політики; зміст (тематика та об'єкти/види діяльності) звітності; вживані підходи і методи відкритої звітності, в т.ч. періодичність публікації матеріалів, контактна інформація для зворотного зв'язку.

Другий, економічний блок розкриває характер економічної діяльності; розподіл по ринках; основні партнери; зміни обсягу і характеру виробництва; найбільш значимі інвестиційні проекти і договори; частку заробітної плати, сировинних та енергетичних ресурсів в собівартості продукту; витрати на навчання та інші форми вкладень в людські ресурси; суми, сплачені в якості податків і витрачені на добродійність.

Соціальний блок надає інформацію про безпеку виробництва, травматизм; умови праці; забезпечення здоров'я персоналу; захворюваність; створення робочих місць; заробітну плату і премії, соціальні пільги; плинність кадрів і джерела відновлення персоналу; інформування і навчання персоналу; інформування споживача про властивості продукції і маркування; шефство над соціально-культурними об'єктами і спонсорство.

Нарешті, екологічний блок містить характеристики впливу виробничого процесу, продукції і послуг на повітря, водні об'єкти, ґрунт, флору і фауну, здоров'я людини; аварійний і позаштатний вплив; споживання енергії і енергоносіїв; споживання ресурсів; можливості вторинного використання або переробки продукції; діяльність по зниженню і запобіганню негативного впливу на природне середовище; параметри взаємодії з партнерами для зниження впливу на довкілля; добровільну діяльність щодо охорони та відновлення природних і культурно-історичних об'єктів.

Надання такої соціальної звітності та її подальша верифікація аудиторськими фірмами не тільки засвідчує відповідальність бізнесу перед споживачами продукції, своїми працівниками та місцевою спільнотою. Це гармонізує відносини в суспільстві, зменшує соціальну напругу тощо. Більш того, таким самим чином можна перевіряти і соціальну відповідальність місцевих органів влади, освітніх установ, політичних партій тощо. Розвиток даного напрямку міг би значно активізувати та зробити більш ефективним громадський аудит, який починає розвиватися в нашій країні. Численні громадські організації, які не мають відповідного досвіду та підготовлених фахівців, можуть залучати соціальних аудиторів до проведення власного громадського аудиту для отримання "подвійного" ефекту:

Соціальний аудит дозволяє отримати об'єктивну інформацію про реальний стан соціально-трудої сфери в компанії, організації, що є корисним як для суб'єкта, так і об'єкта обстеження;

На основі використання висновків, які надаються незалежними та висококваліфікованими аудитором в якості аналітичного документа, місцеві органи влади можуть приймати більш виважені рішення;

Можливість звільнення від підготовки цілого ряду форм обов'язкової звітності;

Може бути підвищений рівень соціальної відповідальності кожного з соціальних партнерів на основі довіри та відкритого обміну інформацією;

Має відбутися узгодження національної, регіональної та місцевої соціально-економічної політики;

Посилиться контроль виконання рішень органів влади, соціально-економічних програм, що буде ще однією гарантією забезпечення соціальної стабільності в муніципальному утворенні.

Останнім часом соціальний аудит активно поширюється з соціально-економічної на інші сфери. Розвиток інститутів громадянського суспільства вимагає більшої відкритості влади аж до її підзвітності в плані підтвердження соціальної відповідальності. Все частіше можна почути заклики про необхідність застосування соціального аудиту діяльності правоохоронних органів, місцевої влади, що обумовлено наступними обставинами.

По-перше, потреба в соціальному аудиті зростає у зв'язку з реформою системи влади, спрямованої на забезпечення істотного зростання ефективності її функціонування, включаючи соціальну складову цієї ефективності, що проявляється в рівні авторитету і довіри до неї з боку населення. Соціальний аудит дозволить не лише фіксувати рівень авторитету органів місцевої влади, міру задоволеності їх роботою і довіри до них, але і сприятиме зростанню цього рівня, виявляючи соціальні і правові зчинники, які його визначають.

По-друге, соціальний аудит може стати дієвим доповненням відомчого контролю, існуючого в системі органів влади, бо соціальні критерії все більше братимуться в розрахунок при визначенні ефективності діяльності цих органів.

По-третє, останніми роками усе більш помітну роль у функціональному наборі місцевих органів влади отримує соціальна функція, пов'язана з наданням соціальних послуг населенню.

По-четверте, розвивається і розширюється практика взаємодії місцевих органів влади з інститутами громадянського суспільства і населенням.

Вищезазначені основні напрямки та сфери застосування соціального аудиту дозволяють окреслити його функціональне призначення, роль та "користь" в сучасному суспільстві. До того ж, як вже зазначалося, при проведенні соціального аудиту застосовуються різні дослідницькі процедури – моніторинг, діагностика, експертиза. Ці процедури досить розроблені і вживані в соціологічному тезаурусі. Багато дослідників при вивченні цих понять виділяли і їх функції [див., напр. Маковецька; Римский, 2004; Сладкова, 2006], що стало нам в нагоді при розробці та визначенні функцій соціального аудиту.

Отже, на основі вищезазначеного зафіксовано наступні функції соціального аудиту:

Інформаційно-контрольна – виявлення та накопичення інформації про об'єкт, процес або явище, перевірка та визначення її повноти і достовірності.

Аналітична – пошук та визначення причинно-наслідкових зв'язків діяльності організацій та її результатів.

Оціночно-діагностична – огляд та оцінка стану соціального об'єкта, процесу або явища.

Констатуюча – засвідчує нефінансову звітність підприємств і організацій, підтверджує або спростовує їх соціальну відповідальність.

Прогностична – виявлення тенденцій розвитку і можливих станів об'єкту, процесу або явища в найближчій, середньостроковій і довгостроковій перспективі, сценаріїв розвитку ситуації з метою своєчасного попередження можливих небажаних наслідків.

Проектувальна – вироблення рекомендацій по ухваленню управлінських рішень і плануванню досягнення бажаних для замовника результатів з урахуванням інтересів владних, фінансових, економічних та інших структур.

Управлінська – спрямована на досягнення поставленої мети, забезпечення сталого функціонування і розвитку організації.

Регулятивна – міжнародні та національні стандарти соціального аудиту створюють певні рамки діяльності, а рейтинги соціально відповідальних компаній, що суттєво впливають на позитивний імідж останніх, стимулюють рух до чесного ведення бізнесу.

Консолідуєча – об'єднання суспільства шляхом узгодження інтересів різних учасників соціальної взаємодії; посилення довіри до бізнесу та влади за рахунок підвищення їх соціальної відповідальності; залучення громадськості до участі в прийнятті управлінських рішень тощо.

Світоглядно-аксіологічна – формує шкалу цінностей, корпоративну культуру.

Комунікативна-діалогічна – дозволяє встановити діалог влади, бізнесу і суспільства в усьому багатстві його змістовних проєкцій.

Ґрунтуючись на точних кількісних методах, соціальний аудит, за умов його регулярного проведення, дає можливість представити динаміку соціально-економічних, політичних та соціокультурних процесів, які відбуваються в певному регіоні або галузі, що неминуче призводить до зміни усвідомлення кожним учасником цього процесу своєї ролі як рівноправного партнера. Публікація результатів соціального аудиту діяльності місцевих органів влади робить дії влади більш відкритими для громадськості, відповідно, змінюючи характер її співвідношення з суспільством. Таким чином, соціальний аудит, з одного боку, ілюструє зміну позицій у відносинах бізнесу, влади і суспільства, а, з іншого боку, сам стає інструментом, який сприяє усвідомленню кожним актором свого реального положення в соціо-економіко-культурному просторі сучасного суспільства. Так, із засобу контролю соціальний аудит стає інструментом побудови нових, діалогічних стосунків в суспільстві.

Широкий спектр суспільних функцій соціального аудиту дає підстави говорити про назрілу необхідність формування і просування інституту соціального аудиту в Україні. На перших етапах інституціоналізації аудиту особливо актуальними стоять завдання активізації зацікавленості комплексного соціального аудиту, зусилля щодо формування такого ринку, формування і навіть просвіти його потенційних замовників. Соціальний аудит дає можливість приймати участь у проєктах і програмах формування бізнес-рейтингів, організації конкурсів соціальних звітів, премій на кращий соціально відповідальний бізнес, особливо на регіональному рівні. Цією справою мають перейматися не тільки незалежні аудиторські фірми, але й представники бізнесу, влади. В свою чергу, це актуалізує необхідність ефективної роботи із засобами масової інформації (серії публікацій, спеціальні рубрики, ток-шоу), що сприятиме інформаційному просуванню соціального аудиту в суспільній свідомості і формуванню відповідної громадської думки. Проте, одним з найголовніших постає завдання ініціації прийняття відповідних нормативних актів, розробки

індикаторів аудиту, підготовки соціальних аудиторів. Отже, чинниками, що підвищують актуальність введення інституту соціального аудиту в сучасних українських умовах, є: соціальна орієнтація економічних і адміністративних реформ; зацікавленість усіх верств суспільства у підвищенні якості життя; прагнення до консолідації суспільства; необхідність подолання і профілактики соціальної напруженості; формування соціально відповідального бізнесу; оптимізація соціальних бізнес-інвестицій; формування громадської думки, що визнає правову і моральну легітимність нових власників підприємств і компаній; усвідомлення важливості подолання патерналізму і утриманства, формування особистої відповідальності за свій вибір та ін.

Успішність реалізації суспільних функцій соціального аудиту залежить від того, наскільки чітко суб'єкти дотримуються принципів при його проведенні. В проекті Концепції формування національної моделі соціального аудиту [Проект Концепції] зазначені 5 принципів (добровільність, конфіденційність, відповідальність, персоніфікація та комплексність). Вважаємо доцільним розширити цей спектр принципів та конкретизувати їх:

- добровільність – впровадження соціального аудиту не повинно бути предметом нормування та стандартизації з боку владних структур, що негативно впливає на виявлення ініціативи;

- незалежність – соціальні аудитори мають бути незалежні від інтересів замовника;

- конфіденційність – домовленість замовника та аудитора щодо нерозголошення останнім відомостей, які становлять комерційну таємницю або носять конфіденційний характер;

- взаємну відповідальність сторін соціального аудиту – досягнення домовленості сторін щодо створення умов для об'єктивного та прозорого обстеження за узгодженою методикою аудиту;

- персоніфікацію спрямованості послуг – неможливість надання двох (або кількох) абсолютно однакових результатів аудиторської діяльності навіть двом однотипним організаціям, що працюють в одній галузі;

- комплексність – соціальний аудит, як правило, проводиться спільно з іншими видами аудиту (технічним, екологічним, фінансовим, економічним, інституціональним та комерційним).

- об'єктивність, яка полягає в неупередженому розгляді соціального об'єкту, що виключає будь-які спотворення дійсності в чийсь інтересах, бо тільки неупереджений аналіз і зроблені на його основі висновки мають реальну наукову і практичну значущість;

- причинність, яка обумовлена універсальним зв'язком і взаємодією усіх явищ і процесів у реальному світі, що дозволяє в процесі аудиторського обстеження не обмежуватися описом окремих фактів або явищ, а з'ясувати закономірності їх виникнення і функціонування;

- системність у вивченні соціальних явищ пояснюється тим, що соціальна організація є складним переплетенням прямих і опосередкованих між особистих та організаційних стосунків, дій в найрізноманітніших формах їх прояву, і виділення окремих можливо лише умовно;

- винагороди – робота соціальних аудиторів оплачується відповідно до договірних зобов'язань, незалежно від того, чи задовольняють замовника висновки і рекомендації обстеження, їх обґрунтованість, справедливість тощо;

- невтручання – соціальні аудитори не втручаються прямо в діяльність організації, органів влади і управління або соціальних структур, за винятком спеціально обумовлених випадків;

- наукова обґрунтованість та підтвердження результатів особливо важливі, бо за кожним рішенням, прийнятим на основі соціального діагнозу, стоїть життя конкретних людей, їх долі;

- соціальний аудит завжди проводиться на чийсь замовлення. Не виключається, що сам фахівець може сформувати замовлення і провести аудиторське обстеження. Але у будь-якому випадку – замовник має бути і саме він у взаємодії з аудитором повинен якомога точніше визначати мету соціального аудиту.

Завершуючи виклад основних ідей, необхідно також зауважити, що, виступаючи елементом соціального інституту контролю, соціальний аудит виконує явні та латентні (приховані) функції. Але якщо з явними функціями, які співпадають з відкрито проголошеними завданнями та метою соціального аудиту, все більш-менш зрозуміло, то латентні функції, які проявляють себе лише через деякий час, поки що залишаються слабо виявленими.

Досліджуючи функції соціального аудиту, треба зважити і на думку Р.Мертон про те, що при вивченні кожного компонента системи, необхідно встановлювати "чистий баланс функціональних наслідків", враховуючи не тільки сприятливі, але також нейтральні та несприятливі наслідки. В даному випадку мова йде про дисфункції, але про них (як і про латентні функції) можна буде говорити лише після запровадження соціального аудиту в широку практичну площину. Проте вже зараз можна говорити про існуючі передумови для формування дисфункцій у взаємодії соціального аудиту з його потенційними замовниками (соціальним середовищем). З організаційної точки зору це явище характеризується нестачею підготовлених кадрів, матеріальних засобів, організаційними недоскональностями. Із змістовної точки зору дисфункції соціального аудиту проявляються через неясність мети діяльності, невизначеність функцій, низький рівень довіри до контролюючих установ.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Соціальний аудит – це нове поняття в теорії та нове явище в практиці сучасного суспільства. Він виступає елементом соціального контролю як універсального та необхідного механізму саморегуляції суспільства з метою підтримання соціального порядку. Розширення спектру суспільних функцій соціального аудиту, їх "соціалізація" та гуманізація є реакцією на об'єктивні процеси демократизації, поширення практик громадського контролю, соціальної відповідальності бізнесу, влади і громадянського суспільства, технологізації суспільного життя.

Здійснене в даному дослідженні визначення суспільних функцій соціального аудиту сприятиме подальшій теоретичній розробці даного поняття, кращому розумінню його сутнісних характеристик. Закладені в соціальному аудиті можливості ефективного контролю, перевірки та верифікації дій і рішень щодо управління соціальними проектами і програмами, відпрацювання дієвого механізму "зворотного зв'язку" у відносинах між бізнесом, органами влади і населенням, – сприяють розвитку соціальних технологій, засобів соціологічної діагностики, розширюючи методологічне поле соціології за рахунок диференціації соціологічного знання. Дані обставини виступають підґрунтям для перспектив подальшого вивчення соціального аудиту та його соціологічної концептуалізації.

#### Список використаних джерел

1. Воловик О.А. Виды и функции социального аудита // Вестник Поморского университета. Серия "Гуманитарные и социальные науки". – 2010. – № 5. – С. 39-42. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.asp?id=15522934>.

2. Иванов А.Н. Социальный аудит и пенсионная реформа // [Электронный ресурс] // Глобэкси. – 2007. – Режим доступа к журн.: <http://www.globexi.ru/Articles/2007/Ivanov.pdf>.

3. Каптерев А.И. Англосаксонская модель социального аудита [Электронный ресурс] // Глобэкси. – 2007а. – Режим доступа: // <http://www.globecsi.ru/Articles/2007/Anglosaks.pdf>.
4. Каптерев А.И. Аудит человеческих ресурсов организации [Электронный ресурс] // Глобэкси. – 2007b. – Режим доступа: // <http://www.globecsi.ru/Articles/2007/Kapterev2.pdf>.
5. Каптерев А.И. Японская модель социального аудита [Электронный ресурс] // Глобэкси. – 2007с. – Режим доступа: // <http://www.globecsi.ru/Articles/2007/Kapterev1.pdf>.
6. Карнаух Н.Н. Социальный аудит условий труда [Электронный ресурс] // Глобэкси. – 2007. – Режим доступа: // <http://www.globecsi.ru/Articles/2007/Karnaugh.pdf>.
7. Маковецкая С.Г. Общественная экспертиза [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // <http://www.prcp.ru/expert/index.shtml>.
8. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура / Роберт Мертон. – М.: АСТ, 2006. – 873 с.
9. Мешков В.Р. Социальный аудит как фактор повышения конкурентоспособности предприятия в современных условиях [Электронный ресурс] // Глобэкси. – 2008. – Режим доступа: // <http://www.globecsi.ru/Articles/2008/Meshkov.pdf>.
10. Парсонс Т. Система современных обществ / Пер. с англ. Л.А. Седова и А.Д. Ковалева. Под ред. М.С. Ковалевой. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 270 с.
11. Проект Концепції формування національної моделі соціального аудиту. – [Электронный ресурс]. – Доступно на: [http://www.lir.lg.ua/Konzept\\_naz\\_model.htm](http://www.lir.lg.ua/Konzept_naz_model.htm).
12. Римский В. Почему нам необходима общественная экспертиза? Потому что она позволяет лоббировать общественные интересы! [Электронный ресурс] // Пчела. – № 45 (январь-апрель 2004). – Режим доступа: <http://www.pchela.ru/podshiv/45/lobby.htm>.
13. Сладкова О.Б. Мониторинг как инструмент социокультурного диалога власть-общество. Дис. ... д-ра культурологии: 24.00.01: Москва, 2006, 279 с.
14. Социологический словарь / отв. ред. Г.В. Осипов, Л.Н. Москвичев; уч. секр. О.Е. Чернощек. – М.: Норма, 2008. – 608 с. – С. 554-555.
15. Тер-Акопьян В.А. Социальный аудит и социальное регулирование: автореф. дис. д. ф. н.: 09.00.11 / В.А. Тер-Акопьян. – Ростов н/Д, 2011. – 23 с.
16. Тер-Акопьян В.А. Роль социального аудита в реализации общенациональных и региональных социальных программ // Социально-гуманитарные знания. – 2010. – № 7.
17. Тер-Акопьян В.А., Магомедов М.Г., Сажин А.В. Институциональные возможности восстановления социального доверия в российском социуме // Социально-гуманитарные знания. – 2008. – № 12.
18. Федоров С.М. Французский опыт социального аудита. [Электронный ресурс] // Корпоративная социальная ответственность. – Режим доступа к журн.: // <http://www.csjournal.com/lib/analiticarticle/1089-francuzskij-opyt-socialnogo-audita.html>.
19. Фролов Д.Ю. О некоторых особенностях социального аудита на уровне региона [Электронный ресурс] // Глобэкси. – 2008. – Режим доступа к журн.: // <http://www.globecsi.ru/Articles/2008/Frolov.pdf>.
20. Щербина В.В. Социолого-диагностические технологии в управлении: теоретико-методологические аспекты развития и применения / В.В. Щербина. // Социологические исследования. – 2007. – № 3. – С. 30-42.
21. Boislandelle H.M., Esteve J-M. Audit socio-economique d'un reseau local d'entreprises // [http://www.globecsi.ru/Articles/2007/Boislandelle\\_Esteve.pdf](http://www.globecsi.ru/Articles/2007/Boislandelle_Esteve.pdf).
22. Bonnet M., Beck E. Audit social, audit socio-economique. Perspectives et positionnements // [http://www.globecsi.ru/Articles/2007/Bonnet\\_Beck.pdf](http://www.globecsi.ru/Articles/2007/Bonnet_Beck.pdf).
23. Boussaguet S. Repreneurs de PME: Ne sous-estimez pas l'audit social! // <http://www.globecsi.ru/Articles/2007/Boussaguet.pdf>.
24. Couret A., Igalens J. L' Audit Social. – Paris, 1988.
25. Social Audit Toolkit. Fourth Edition, Free Spreckely, Ed. by Sally Hunt, Local Livelihoods Ltd., 2008.
26. Social Audit : A Guide for Performance Improvement and Outcome Measurement. Centre for Good Governance, Hyderabad, 2005.
27. Social Auditing for Small Organisations: A Workbook for Trainers and Practitioners, John Pearce, Peter Raynard, and Simon Zadek. New Economics Foundation, London, 1996.

Надійшла до редколегії 19.12.12

О. Мазурик, канд. социол. наук, доц.  
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев

## ОБЩЕСТВЕННЫЕ ФУНКЦИИ И ВОЗМОЖНОСТИ СОЦИАЛЬНОГО АУДИТА

*На основе анализа практики применения социального аудита и сопоставления его со схожими понятиями (диагностикой, мониторингом и экспертизой), выделены общественные функции социального аудита. Расширены и конкретизированные принципы его проведения, соблюдение которых влияет на эффективность общественных функций. Сделан вывод о расширении спектра функций социального аудита в связи с процессами распространения социальной ответственности бизнеса, власти, гражданского общества.*

*Ключевые слова: социальный аудит, общественные функции, социальная ответственность.*

O. Mazurik, candidate of Science, Assoc. Prof.  
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

## SOCIAL FUNCTIONS AND THE SCOPE OF SOCIAL AUDIT

*The social functions of social audit are identified theoretically using the analysis of the practice of social audit and comparing it with similar concepts (the diagnostics, monitoring and expertise). The principles of conduct of social audit expanded and detailed. Observance of the principles has effect on the efficiency of social functions. It is concluded that the range of functions of social audit in connection with the processes of distribution of social responsibility of business, government and civil society is expanding.*

*Keywords: social audit, public functions, social responsibility.*